

Mnoho místních o rozsahu koncentračního tábora ve Svatavě ani netušilo, říká archeolog Pavel Vařeka

26.7.2024 - Petr Novák | Západočeská univerzita v Plzni

Pavel Vařeka, někdejší děkan Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni a nyní vedoucí katedry archeologie v současné době vede tým, který zkoumá pozůstatky koncentračního tábora ve Svatavě u Sokolova. Na území tohoto tábora, kterým mezi lety 1943 a 1945 prošlo více než dva tisíce žen, objevili základy táborové kuchyně a část oplocení. Tábor byl po válce vypálen a většina pozemku zastavěna.

Hovořili jsme s ním o průběhu archeologického výzkumu koncentračního tábora ve Svatavě u Sokolova.

Jakým způsobem byl tento koncentrační tábor objeven a jaké byly vaše první reakce na ten nález?

Ten koncentrační tábor byl zhruba znám. Na části toho tábora vznikl už v padesátých a šedesátých letech památník, který tam stojí dodnes. Nicméně tento památník zaujímá jen velmi malou plochu tábora a kde přesně se nacházel zbytek tábora, se nevědělo. Podařilo se nám získat snímek z amerického průzkumného letounu z dubna 1945, který jsme promítli do současného terénu. Zjistili jsme tak, kde přesně byl tábor situován a jak se dochoval do současnosti.

Můžete říct něco o historickém významu toho koncentračního tábora a jaký měl vliv na obyvatelstvo?

Nacházíme se v takzvaných Sudetech, tedy na území, které bylo připojeno k takzvané třetí říši po Mnichovské dohodě. To znamená, že zde bylo německé obyvatelstvo, které bylo po válce většinou zařazeno do odsunu a bylo odtud vyhnáno. Pracujeme tedy s poválečnou historickou pamětí, která byla formována tím památníkem, o kterém jsem mluvil. Obyvatelstvo se zde vyměnilo, přišli noví osídlenci z různých částí Československa i ze zahraničí, kteří nezažili druhou světovou válku na tomto místě. Tento koncentrační tábor nikdy neviděli, protože sem přišli až po válce. Řada místních se nás v průběhu našeho výzkumu přišla zeptat, co to na tom pozemku děláme, že tady tábor přeci neležel. Měli za to, že tábor stál jen tam, kde dnes mají památník, jenže ten leží jen asi na 10 procentech někdejšího tábora.

Jaké konkrétní technologie nebo metody Vy a váš tým využíváte při tomto archeologickém výzkumu?

Vždy pracujeme s neinvazivními metodami, tedy díváme se pod zem, aniž bychom museli vzít do ruky krumpáč. Konkrétně jsme použili geofyzikální metody, georadar a magnetometrii. Kolegové z Masarykovy univerzity zde provedli geofyzikální výzkum, na jehož základě jsme si stanovili další postup. Výsledky nedestruktivního výzkumu a amerického snímku jsme testovali odkryvem. Na nedestruktivní metody navazuje sondáž, kdy se díváme pod povrch a srovnáváme výsledky s ostatními metodami. Pracujeme s přesností asi jednoho metru.

Jakou velkou roli hrají ve vašem výzkumu studenti a jaký pro ně má jejich účast přínos?

Tento výzkum je také terénní praxe studentů archeologie, a to jak českých z Plzně, tak anglických z University of Cambridge. Studenti se zde seznamují se současnými archeologickými metodami a učí se prakticky v terénu. Nejen odkryv, ale i fotodokumentaci, fotogrammetrii, geodetické zaměrování, používání dronů a další metody. Máme zde studenty od prvního ročníku bakalářského studia až po doktorandy.

Na jaké konkrétní oblasti se tento výzkum zaměřuje?

Výzkum je součástí česko-polského projektu "Biologická antropologie a krajinná archeologie nacistických represí: středo-východoevropská perspektiva". Projekt cílí na studium opomíjených hmotných dokladů nacistických represí, zejména pozůstatků méně známých pobočných koncentračních táborů. Konkrétně se zaměřuje na západní Čechy, kde stála pobočka tábora Flossenbürg, a Slezsko, s pobočkou koncentračního tábora Gross Rosen. Do Svatavy se plánujeme vrátit zase za rok v červenci. Už máme se starostkou domluveno, že budeme pracovat v místě, kde stála jedna ze strážných věží tohoto ženského koncentračního tábora.

<https://info.zcu.cz/Mnoho-mistnich-o-rozsahu-koncentracniho-tabora-ve-Svatave-ani-netusilo--rika-archeolog-Pavel-Vareka/clanek.jsp?id=6892>